

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
Біотехнологічний факультет

Спеціальність 204 Технологія виробництва і переробки продукції
тваринництва
Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Допускається до захисту:

Завідувач кафедри технології годівлі і
розведення тварин

д. с.-г. н., проф. _____ Віктор МИКИТЮК

« ____ » _____ 2025 р.

К В А Л І Ф І К А Ц І Й Н А Р О Б О Т А

на здобуття ступеня вищої освіти бакалавр на тему:

Добробут спортивних коней в умовах комунального
позашкільного навчального закладу «Спеціалізований дитячо-
юнацькій спортивній школі олімпійського резерву з кінного
спорту» Дніпровської міської ради

Здобувачка першого (бакалаврського)

рівня вищої освіти _____ Богдана БЕНДЕР

Керівниця кваліфікаційної роботи,

к. с.-г. н., доцентка _____ Олена ЧЕРНЕНКО

Дніпро – 2025

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Біотехнологічний факультет
Спеціальність 204 «Технологія виробництва і переробки продукції
тваринництва»
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський) рівень
Кафедра технології годівлі і розведення тварин

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри, д. с.-г. н.,
професор _____ Віктор МИКИТЮК
“__” _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачі
Бендер Богдані Артурівні

1. Тема роботи: Добробут спортивних коней в умовах комунального позашкільного навчального закладу «Спеціалізований дитячо-юнацькій спортивній школі олімпійського резерву з кінного спорту» Дніпровської міської ради.

Затверджена наказом по університету від «05» травня 2025 р. № 949

2. Термін здачі здобувачем завершеної роботи «16» червня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: показники виробничої діяльності КПНЗ дитячо-юнацької школи з кінного спорту, дані зоотехнічного обліку спортивних коней, раціони годівлі коней, екологічний стан кінно-спортивної школи, стан охорони праці та безпека у надзвичайних ситуаціях та ін.

4. Короткий зміст роботи - перелік питань, що розробляються в роботі:

1. Вступ.
2. Огляд літератури.
3. Матеріал і методика виконання роботи.
4. Результати досліджень.
5. Охорона навколишнього середовища.
6. Охорона праці та безпека у надзвичайних ситуаціях.
7. Висновки.
8. Пропозиції.
9. Список використаних джерел.

5. Перелік графічного матеріалу _____ немає_____

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що їх стосуються

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Охорона праці та безпека у надзвичайних ситуаціях	Черненко О.І.	01.04.2025	30.04.2025

7. Дата видачі завдання: «22» травня 2024 р.

Керівник(ця) _____ (підпис)

Завдання прийняв(ла)
до виконання _____ (підпис)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Етапи кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вступ	вересень 2024 р.	виконано
2.	Огляд літератури	жовтень 2024 р.	виконано
3.	Матеріал і методика виконання роботи	листопад 2024 р.	виконано
4.	Результати досліджень	січень- березень 2025 р.	виконано
5.	Охорона навколишнього середовища	квітень 2025 р.	виконано
6.	Охорона праці та безпека у надзвичайних ситуаціях	квітень 2025 р.	виконано
7.	Висновки. Пропозиції	травень 2025 р.	виконано
8.	Список використаних джерел	травень 2025 р.	виконано

Здобувач(ка) вищої освіти _____ (підпис)

Керівник(ця) роботи _____ (підпис)

АНОТАЦІЯ

Робота виконана на 49 сторінках, містить 5 розділів, 4 таблиці, 13 рисунків, 24 використані літературні джерела. Зміст роботи викладений у вступі, огляді літератури, представлені матеріал, умови і методика виконання роботи, результати досліджень, заходи з охорони навколишнього середовища та охорони праці.

У кваліфікаційній роботі представлено результати аналізу породних особливостей, умов годівлі та утримання спортивних коней у КПНЗ «Спеціалізованій дитячо-юнацькій спортивній школі олімпійського резерву з кінного спорту» ДМР. Встановлено, що всі коні приймають участь у тренуваннях та змаганнях з кінно-спортивних ігор, серед яких найпоширенішими є виїздка, конкур та триборство. Проаналізовано гігієну і добробут спортивних коней. Виявлено резерви удосконалення годівлі спортивних коней підкоректованими раціонами згідно деталізованих норм.

Ключові слова: кінний спорт, виїздка, конкур, триборство, гігієна і добробут коней.

The work is completed on 49 pages, contains 5 sections, 4 tables, 13 figures, 24 used literary sources. The content of the work is set out in the introduction, literature review, material, conditions and methods of work, research results, environmental protection and labor protection measures are presented.

The qualification work presents the results of the analysis of breed characteristics, feeding conditions and maintenance of sport horses at the Specialized Children's and Youth Sports School of the Olympic Reserve in Equestrian Sports of the DMR. It was established that all horses take part in training and competitions in equestrian sports, among which the most common are dressage, show jumping and eventing. The hygiene and welfare of sport horses were analyzed. Reserves for improving the feeding of sport horses with adjusted rations according to detailed norms were identified. Keywords: equestrian sport, dressage, show jumping, eventing, hygiene and welfare of horses.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
Актуальність теми.....	6
Мета і завдання дослідження.....	6
Об’єкт і предмет дослідження	7
1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ	8
1.1. Значення спортивного конярства в Україні	8
1.2. Добробут спортивних коней.....	12
2. МАТЕРІАЛ, УМОВИ І МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ РОБОТИ	18
3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ	21
3.1. Кінний спорт.....	21
3.2. Годівля спортивних коней.....	24
3.3. Розведення коней	30
3.4. Гігієна і добробут коней.....	344
4. ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	40
5. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	42
ВИСНОВКИ.....	43
ПРОПОЗИЦІЇ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46

ВСТУП

Актуальність теми. Спортивне конярство в Україні має давні традиції та активно розвивається, охоплюючи різні напрямки кінного спорту. Завдяки сприятливому клімату, багатим природним ресурсам і високоякісним породам коней, Україна зберігає та примножує потенціал у цій сфері.

В країні діє багато кінно-спортивних клубів, шкіл і тренувальних баз, де готують як професійних спортсменів, так і любителів. Популярними напрямками є виїздка, конкур, триборство, кінні пробіги, а також національні традиційні змагання [9].

Окрему увагу приділяють вирощуванню та вдосконаленню українських верхових коней, які демонструють відмінні спортивні показники на міжнародних аренах. Держава та приватні господарства підтримують розвиток галузі, організовуючи турніри та змагання, що сприяє популяризації кінного спорту серед молоді. Українське спортивне конярство є важливою складовою не лише спорту, а й національної культури, оскільки взаємодія людини з конем завжди була частиною історичного розвитку країни [2, 3, 9].

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи було дослідити добробут спортивних коней в умовах комунального позашкільного навчального закладу «Спеціалізованій дитячо-юнацькій спортивній школі олімпійського резерву з кінного спорту» Дніпровської міської ради.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. Проаналізувати напрямки кінного спорту та методики виконання тренувань.
2. Описати породні особливості спортивних коней, умови їх утримання, кормовиробництво та годівлю, гігієну і добробут.
3. Висвітлити механізацію виробничих процесів та догляд за тваринами.
4. Охарактеризувати охорону навколишнього середовища, охорону праці під час роботи з спортивними кінями.
5. Зробити висновки та надати пропозиції підприємству.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є стадо коней спортивного напрямку, їхні породні та вікові особливості, різні напрямки з кінного спорту.

Предмет дослідження – добробут спортивних коней в умовах комунального позашкільного навчального закладу «Спеціалізованій дитячо-юнацькій спортивній школі олімпійського резерву з кінного спорту» Дніпровської міської ради.

1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

1.1 Значення спортивного конярства в Україні

Спортивне конярство є однією із галузей сільськогосподарського тваринництва в Україні, яке має свої особливості та потреби для розвитку [3]. Перше і найголовніше це звичайно кінний спорт, який є відомим видом розваг для людей серед інших видів спорту. Це видовищний і престижний вид спорту, який поєднує майстерність вершника та витривалість коня [9].

Цей вид спорту відрізняється від інших тим, що людина безпосередньо працює з твариною, також при цьому тренуючи витривалість, координацію та фізичну силу. Кінний спорт вважається гарним варіантом для залучення молоді до активного способу життя та в цілому розвитку на майбутнє, так як цей вид спорту навіть входить до категорій Олімпійських ігор, тому є куди направляти свої навички і вміння [2]. В Україні кінний спорт офіційно визнаний на державному рівні як олімпійська дисципліна. Основними його видами, які користуються популярністю серед вершників і входять до програми Олімпійських ігор, є виїздка, конкур і триборство [9].

Другою особливістю розвитку спортивного конярства в Україні є туризм та міжнародні зв'язки. Так як, кінний спорт та кінні шоу дуже приваблюють туристів і сприяють міжнародному співробітництву [10]. Особливо якщо серед них є світові олімпійські чемпіони, про яких будуть хотіти знімати та писати історичні, документальні історії, викликати натхнення та захоплення у фанатів та мотивувати таким чином нове покоління займатися кінним спортом [9]. Також популярні змагання з кінного триборства, конкуру, виїздки можуть стати платформою для залучення інвестицій [10].

Розвиток кінного спорту сприяє створенню робочих місць у сфері розведення коней, догляду за ними, ветеринарної медицини, виробництва амуніції та інфраструктури таких як іподроми, клуби, школи верхової їзди

[9]. Високоякісні спортивні коні можуть експортуватися за кордон, що приносить прибуток країні [10].

В Україні виведені спортивні породи коней, зокрема українська верхова, українська рисиста та гуцульська [12]. Ці всі породи мають велике значення для розвитку спортивного конярства в Україні, так як вони були створені нашими фахівцями і мають свої особливості, які можуть відрізняти їх від інших порід спортивних коней, яких використовують за кордоном. А тому, завдяки змаганням можна демонструвати їх цілому світу та таким чином впливати на їхню потребу в інших країнах, де розвинутий кінний спорт [3]. Тому розвиток спортивного конярства сприяє популяризації та вдосконаленню селекції цих порід [7].

Наступним цікавим але не менш важливим фактором та потребою для розвитку спортивного конярства виступає їх використання у медичній сфері, а саме реабілітація та терапія. Цей напрямок, де використовують спортивних коней у медичних цілях називається – іпотерапія (гіпнотерапія), яка перекладається з грецької мови як *hippos* – кінь і *therapeia* – лікування [13]. В Україні спортивні коні активно використовуються для реабілітації та терапії людей з різними фізичними й психічними розладами. Особливо це стосується дітей, тому що якщо у дитини вже з дитинства помітні якісь проблеми з розвитком фізичного та психічного здоров'я, це намагаються вирішити якомога раніше, поки організм дитини ще молодий. Частіше всього, як правило діти з руховими порушеннями розпочинають таку терапію у віці старше 3 років [8].

Іпотерапія застосовується для відновлення пацієнтів із порушеннями опорно-рухового апарату, неврологічними, психоемоційними та іншими проблемами. Нажаль на сьогоднішній день все більше народжується дітей з певними порушеннями в організмі, такі як ДЦП, аутизм та посттравматичні розлади. Тому актуальність використання спортивних коней у лікуванні та терапії зростає [1].

В Україні в лютому 2022 року розпочалася повномасштабна війна, що стало наслідком появи багато людей, постраждалих як фізично так психічно. А це також потребує розширення такого напрямку реабілітації та терапії, як і інші з використанням інших видів тварин [16].

Тож як працює іпотерапія і на чому вона ґрунтується з точки зору медицини. Можна поділити на окремі ключові механізми, щоб було зручніше зрозуміти принцип дії терапії. І почнемо з біомеханічного впливу, який ґрунтується на особливостях руху коня, який під час кроку здійснює складні, ритмічні та координовані переміщення у трьох площинах – вперед-назад, вгору-вниз і вбік. Ці рухи за своєю структурою максимально наближені до природної людської ходи, що робить верхову їзду ефективним методом нейромоторної стимуляції. Коли пацієнт сидить у сідлі, його тіло змушене реагувати на ці коливання, що сприяє формуванню правильної постави, зміцненню м'язів-стабілізаторів та покращенню координації. Завдяки цьому відбувається активне тренування опорно-рухового апарату та нормалізація м'язового тону. Особливо ефективною гіпотерапія є для людей із ДЦП, паралічами та порушеннями ходи [1, 8].

Наступним буде сенсорна стимуляція, де контакт із конем активізує кілька сенсорних систем одночасно:

Тактильна стимуляція – дотик до теплої шерсті та м'язів коня покращує тактильну чутливість, що важливо для людей із сенсорними порушеннями [1].

Температурний вплив – тепло коня сприяє розслабленню м'язів, зменшенню спастичності та покращенню кровообігу [1].

Вестибулярна стимуляція – рухи коня змушують пацієнта постійно утримувати рівновагу, що тренує вестибулярний апарат і покращує координацію [1].

Аудіовізуальний вплив – звуки кроків коня, природи, а також візуальне спостереження за його рухами стимулюють роботу головного мозку, покращуючи концентрацію, увагу та когнітивні процеси [1, 8].

Гіпотерапія є потужним засобом емоційної реабілітації. Спілкування з конем допомагає подолати страхи, знижує рівень тривожності та сприяє розвитку комунікативних навичок. Особливо це корисно для дітей з аутизмом, людей із посттравматичним стресовим розладом (ПТСР), депресією чи соціальними труднощами. Взаємодія з твариною підвищує рівень окситоцину (гормону довіри) і зменшує рівень кортизолу (гормону стресу), що позитивно впливає на загальний психоемоційний стан [1].

Ритмічні рухи під час верхової їзди покращують циркуляцію крові, що позитивно впливає на роботу серцево-судинної системи. Активне задіяння м'язів сприяє їхньому тонусу, підвищенню витривалості та поліпшенню гнучкості. Гіпотерапія також має позитивний вплив на дихальну систему, оскільки під час їзди відбувається природне тренування діафрагми, що сприяє глибшому та рівномірнішому диханню [1].

Отже, виходячи з цього, спортивне конярство можна вважати дуже затребуваним у медичних цілях, так як іпотерапія є одним із найефективніших методів реабілітації, що впливає на фізичне, сенсорне, психологічне та фізіологічне здоров'я людини. Вона допомагає не лише покращити моторні функції, а й нормалізувати емоційний стан, підвищити соціальну адаптацію та загальне самопочуття пацієнта. Завдяки комплексному впливу цей метод успішно застосовується для дітей і дорослих із різними порушеннями здоров'я, забезпечуючи якісне відновлення та покращення життя [1, 13, 8].

Проте, як би затребуваним спортивне конярство не звучало, в Україні збільшення популярності розвитку конярства має низьку проблем та труднощів [3]. За останні 30 років через економічні труднощі та недостатню державну підтримку, поголів'я коней в Україні скоротилося втричі і продовжує зменшуватися [6]. Проте, ще не все так сумно, тому що в деяких областях, таких як Полтавська, Київська та Хмельницька, помітно збільшується поголів'я деяких племінних коней [18]. Крім того, все більше

зростає інтерес населення займатися кінним спортом, що в свою чергу сприяє відкриттю все більше нових шкіл і клубів [3].

Тож, для того, щоб спортивне конярство не переставало розвиватися і збільшувалося треба щоб:

- збільшилася підтримка держави на фінансування племінних господарств, субсидування участі в міжнародних змаганнях та просування вітчизняних порід коней [3, 7];
- розвиток інфраструктури - будівництво та модернізація іподромів, тренувальних центрів і кінно-спортивних комплексів [9, 3];
- підготовка кваліфікованих фахівців у галузі конярства та кінного спорту, а також популяризація цих напрямків серед молоді [10].
- мати якомога більше участі у міжнародних змаганнях та обмін досвідом із зарубіжними колегами для підвищення рівня вітчизняного конярства [2, 3].

1.2 Добробут спортивних коней

Добробут спортивних коней є найважливішим фактором, що впливає на їхню продуктивність, здоров'я та тривалість спортивної кар'єри. Це комплексний підхід, що включає якісне харчування, комфортні умови утримання, правильні фізичні навантаження, ветеринарний контроль і психологічний комфорт [23].

Спортивне конярство, як і інші галузі тваринництва, дуже залежить від якісного і правильно утримання коней спортивного напрямку, так як можливість коня тренуватися, приймати участь у змаганнях залежить від його самопочуття, а від цього залежить успіх в кар'єрі кінного спорту. Для того, щоб правильно доглядати за конем, треба знати і розуміти особливості тварини. Якщо беремо коня спортивного напрямку, ми враховуємо його фізичні навантаження, екстер'єр, вік, породу та стать [22].

Почнемо з того, що на відміну від робочих коней, які використовуються для транспортування вантажів або сільськогосподарських робіт, спортивні коні мають специфічні вимоги до догляду, тренувань та умов утримання [22].

Вони вирізняються атлетичною будовою тіла, добре розвиненою мускулатурою та пропорційною формою корпусу. Для них характерні довгі ноги, що забезпечують швидкість і маневреність, а також гнучкість суглобів, необхідна для виконання складних рухів у спортивних дисциплінах [9]. Їхній темперамент зазвичай жвавий, що зумовлено необхідністю швидкої реакції на команди вершника [2].

Особливості догляду за такими кіньми пов'язані з їхнім фізіологічним станом та інтенсивним навантаженням [21].

Так як, спортивні коні витрачають багато енергії під час тренувань, вони повинні поповнювати свою біологічну поживність для підтримання життєздатності. Тому, важливо розробляти правильний режим та раціон годівлі [5]. Для підтримки оптимальної фізичної форми, витривалості та швидкого відновлення їхній раціон повинен містити достатню кількість білків, жирів, вуглеводів, мінеральних елементів і вітамінів [21]. Основу раціону складають високоякісне сіно, злакові культури, комбікорми та мінерально-вітамінні добавки. Також у вигляді підкормки, можуть додавати соковиті корми [5].

Грубі корми відіграють важливу роль у раціоні спортивних коней, оскільки вони забезпечують організм необхідною клітковиною, підтримують здоров'я травної системи та допомагають рівномірно засвоювати поживні речовини [14].

Від обсягу всіх кормів в раціоні, грубі займають більше всього, вони повинні становити від 50 % до 70 % від загальної маси сухої речовини корму. В залежності від навантаження тварини, ці показники можуть змінюватися, наприклад при інтенсивних тренуваннях та змаганнях кількість грубих кормів зменшується, приблизно 50 %, тому що коні потребують більше

енергії, яку отримують із концентрованих кормів. Аналогічно, якщо тварина має легкі тренування, обсяг цих кормів збільшується до 70 % [5]. Краще всього з грубих кормів для коней є високоякісне лугове або люцернове сіно. Саме в ньому найбільше міститься клітковини, білків, кальцію та інших мінералів [14].

Проте, також використовують сінаж, який має підвищену поживну цінність і сприяє кращому засвоєнню корму. Його рекомендують використовувати в раціоні спортивних коней для підтримки енергії та м'язової маси [14]. Солому радять використовувати в обмежених кількостях, оскільки має низьку поживну цінність. Її можна використовувати як додатковий об'ємний корм, але не повинна замінювати основне сіно [5].

Концентровані корми є не менш важливим джерелом енергії для спортивних коней, оскільки забезпечують організм необхідними білками, вуглеводами, жирами, вітамінами та мінералами. Тому в раціоні вони теж необхідний і займають в середньому 30 - 60 % від загального раціону [5].

Як і з грубими, тут також залежить від навантаження тварини, чим більше навантаження, тим повинен більший відсоток концентрованих кормів становити. Серед цих кормів, краще всього використовувати злакові культури, так як бобові можуть викликати важкість і інші проблеми зі шлунком. Серед злакових культур рекомендують найкращі овес, ячмінь та кукурудзу [14]. Овес вважається основним зерном для коней, яке легко засвоюється, містить багато енергії, але не викликає різкого підвищення рівня глюкози в крові. Ячмінь містить більше енергії, ніж овес, але має тверду оболонку, тому його потрібно подрібнювати або запарювати. Кукурудза – висококалорійний корм, що містить багато крохмалю, використовується для коней із підвищеною потребою в енергії [12].

Важливим аспектом є також правильний режим годування: корми мають подаватися невеликими порціями кілька разів на день, щоб уникнути перевантаження шлунково-кишкового тракту. Також, враховують потрібний час до і після тренувань, коли можна годувати тварину [14].

Крім того, необхідно забезпечувати постійний доступ до чистої води, оскільки під час фізичних навантажень коні втрачають значну кількість рідини. Правильно збалансоване харчування не тільки підтримує високу працездатність, але й запобігає розвитку захворювань травної системи, зміцнює імунітет і сприяє швидкому відновленню після навантажень [5].

Наступним важливим аспектом добробуту спортивних коней є правильне утримання. До цього входить облаштування денників, використання підстилок, вигул та гігієнічний догляд [21].

Краще всього утримувати коней в одиночних денниках із вентиляцією та належним мікрокліматом. Оптимальний розмір денника для спортивного коня повинен становити не менше $3,5 \times 3,5$ метри, а для великих порід або жеребних кобил – ще більше. Висота стін має бути достатньою, щоб кінь не міг травмуватися або вистрибнути, а перегородки між денниками не повинні обмежувати можливість візуального контакту з іншими кіньми, оскільки це допомагає зменшити рівень стресу [17, 20].

Підстилка відіграє важливу роль у забезпеченні чистоти та комфорту. Найкращими варіантами є солома, тирса або спеціальні гумові мати [20]. Солома добре вбирає вологу, створює м'яку поверхню для відпочинку, проте потребує частого оновлення, щоб уникнути розвитку бактерій. Тирса або деревні гранули менш пилові та добре утримують запахи, але можуть бути дорожчими [22]. Гумові мати зменшують ризик травмування кінцівок, особливо у коней, які схильні до захворювань суглобів. Незалежно від вибору матеріалу, підстилку необхідно регулярно змінювати, щоб забезпечити сухість і чистоту [21].

Обов'язковим елементом утримання є вигул, адже недостатній рух негативно позначається на суглобах, м'язах і загальному самопочутті коня [20]. Навіть при регулярних тренуваннях коням потрібно надавати можливість проводити кілька годин на свіжому повітрі, бажано у просторах загородах, де вони можуть вільно рухатися, пастися та взаємодіяти з іншими

кіньми. Випас не тільки підтримує фізичний стан, але й сприяє зниженню рівня стресу, що є важливим для тварин, які беруть участь у змаганнях [22].

Гігієнічний догляд за спортивним конем включає щоденне очищення шкіри, копит і гриви, що запобігає розвитку інфекцій і забезпечує комфорт [23]. Догляд за шерстю виконується за допомогою спеціальних щіток, які видаляють пил, піт і забруднення, а також стимулюють кровообіг, що сприяє здоров'ю шкіри та шерсті.

Особливу увагу необхідно приділяти копитам, оскільки їхній стан напряду впливає на рухову активність та витривалість коня. Щоденна перевірка та очищення копит допомагають уникнути запалень, грибкових інфекцій і травм. Регулярне підпилювання копит або ковка залежить від рівня навантажень і типу ґрунту, на якому тренується кінь [21].

Важливим аспектом догляду є також купання, особливо після інтенсивних тренувань. Після фізичних навантажень корисно обполіскувати коня теплою водою, щоб змити піт і запобігти подразненню шкіри. У холодну пору року використовують вологі губки або спеціальні засоби для чищення без води. Для збереження блиску шерсті та захисту від паразитів можна застосовувати спеціальні шампуні та кондиціонери [21].

До утримання та догляду за спортивними конями входить ветеринарний контроль та профілактика захворювань [21]. Регулярні ветеринарні огляди допомагають вчасно виявляти можливі проблеми зі здоров'ям. Вакцинація, дегельмінтизація та догляд за копитами є обов'язковими заходами для збереження здоров'я спортивного коня [23]. Також велике значення має якісна екіпіровка, адже неправильно підібране сідло або трензель можуть спричинити дискомфорт, травми або навіть хронічні проблеми з опорно-руховим апаратом [21].

Добробут коней включає в себе і правильні фізичні навантаження, які повинні бути збалансованими та відповідати рівню підготовки коня. Занадто інтенсивні тренування без достатнього відпочинку можуть призвести до перевтоми та травм [20]. Чергування різних видів вправ, включаючи

розтяжку, водні процедури та масаж, допомагає зберігати гнучкість м'язів і сприяє швидкому відновленню після змагань [23].

Психологічний стан також відіграє важливу роль у загальному добробуті спортивних коней. Вони чутливі до змін навколишнього середовища, тому важливо мінімізувати стресові фактори, підтримувати чіткий розпорядок дня та уникати різких змін у режимі [20]. Контакт із іншими кіньми є природною потребою, що сприяє соціалізації та знижує тривожність. Під час тренувань необхідно використовувати методи позитивного підкріплення, оскільки надмірний тиск або жорсткі методи можуть негативно вплинути на поведінку та продуктивність тварини [21, 22, 23].

Дуже важливо звертати увагу саме на поведінку тіла коня та його емоційний стан, том що по цьому, можна визначити наскільки все добре у добробуті тварини. Такі поведінкові фактори як нервовість, агресія, млявість, не бажання їсти та інші моменти, можуть вказувати на такі проблеми, як наявність хвороб, нестачу поживних речовин у раціоні, неправильне утримання та навантаження або метод тренування [19].

Отже, основною керуючою ідеєю при виконанні нашої кваліфікаційної роботи є вивчення добробуту спортивних коней в умовах комунального позашкільного навчального закладу «Спеціалізованій дитячо-юнацькій спортивній школі олімпійського резерву з кінного спорту».

2. МАТЕРІАЛ, УМОВИ І МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота виконана на поголів'ї коней спортивного напрямку, що утримуються у комунальному позашкільному навчальному закладі «Спеціалізованій дитячо-юнацькій спортивній школі олімпійського резерву з кінного спорту» Дніпровської міської ради, у місті Дніпро по вулиці Передова 775 А (рис. 2.1).

Рис. 2.1 Територія кінноспортивної школи

Метою кваліфікаційної роботи було дослідити добробут спортивних коней в умовах КПНЗ «Спеціалізованій дитячо-юнацькій спортивній школі олімпійського резерву з кінного спорту» Дніпровської міської ради. Щоб досягти бажаної мети були поставлені такі завдання:

- проаналізувати напрямки видів кінного спорту та методики виконання тренування;
- описати технологічні процеси утримання, заготівлі кормів, годівлю коней та догляд за ними;
- висвітлити механізацію виробничих процесів по догляду за кінськими;
- охарактеризувати охорону навколишнього середовища, охорону праці під час роботи з спортивними кінськими;
- зробити висновки та надати пропозиції підприємству.

Об'єктом нашого дослідження є стадо коней спортивного напрямку, їхні породні та вікові особливості, різні напрямки з кінного спорту.

Предмет дослідження – добробут спортивних коней в умовах КПШНЗ «Спеціалізованій дитячо-юнацькій спортивній школі олімпійського резерву з кінного спорту».

При написанні кваліфікаційної роботи користувалися методичними рекомендаціями, розробленими колективом авторів біотехнологічного факультету ДДАЕУ [11].

Комунальний позашкільний навчальний заклад «Спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа олімпійського резерву з кінного спорту» Дніпропетровської міської ради знаходиться у місті Дніпро за адресою: вулиця Передова, 775 А. Школа розташована в північній частині на лівому березі Дніпра. Місце розташоване поряд з населеним пунктом, де є домівки дачного сектору. На території самої школи є невелике озеро, де коней можуть у теплу пору року купати. Сама територія по розміру займає 7,5 га. Директор закладу Касьянов Павло Віталійович.

На території клімат помірно континентальний з жарким літом й помірно холодною зимою. Середня температура: зимова - 5 – - 6 °С, літня - + 22 - + 23 °С. Середньорічна кількість опадів 400 - 490 мм, переважають вітри північно-східного і східного напрямку. Рел'єф місцевості, на якій розміщується територія школи з кінного спорту, переважно являє собою хвилясту рівнину заввишки 100 - 200 м. Школа знаходиться в степовій зоні.

На території розміщені конюшні для тварин, майданчики для проведення тренувань та змагань, склади для зберігання кормів та заклад адміністрації. У штаті працює 64 людини – робочі, спеціалісти та адміністрація. До робочих відносяться конюхи, тренери та сторожі. Спеціалісти – це зоотехніки та ветлікарі. До адміністрації належать директор закладу, заступник директора та бухгалтерія. У школі утримують 56 голів коней спортивного напрямку.

Спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа з кінного спорту була заснована у 1962 році. Школа включає багато різних змагань і кінних ігор. Одні з них мають національне значення, інші поширені в багатьох країнах і отримали світове визначення. За 53 роки свого існування школа підготувала 30 майстрів спорту та майстрів спорту міжнародного класу, 265 кандидатів в майстри сорту та 309 спортсменів першого розряду. Вже більше 33 років щорічно на території закладу проводились міські та обласні змагання. Серед кінно-спортивних змагань та кінних ігор найбільшого поширення набули класичні види: виїздка, додання перешкод – конкур та триборство [4].

На підставі проведеного аналізу кінноспортивна школа олімпійського резерву, має вигідне географічне розташування, де в природному спокійному середовищі можна працювати з тваринами. Сама територія також велика і не викликає труднощів в утриманні та тренуванні коней. Сприятливі кліматичні умови, родючі ґрунти. Та той факт, що знаходиться за містом, поряд з дачним сектором, робить чудові умови для того, щоб добробут коней був сприятливим.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1 Кінний спорт

Кінний спорт – це один із найдавніших і благородних видів спорту, який не погано набирає популярності як і серед дітей, так і серед дорослих, так як цей спорт є також одним із тих, де не обмежений віком і більше ґрунтується на досвіді, вмінні відчувати коня і майстерності. Крім того, кінний спорт виховує терпіння і послідовність, а кожне досягнення в ньому — це результат довіри між людиною та конем, яка формується роками. Це спорт душі та гармонії, де перемога залежить не лише від фізичної сили, а й від тонкої співпраці і розуміння з твариною. Саме це можна зустріти у кінноспортивній школі олімпійського резерву в м. Дніпро, що є позашкільним місцем навчання з кінного спорту, що включає в себе багато різних змагань та кінних ігор [4, 9].

Серед кінноспортивних змагань та кінних ігор найбільшого поширення у школі набули класичні види дисциплін, це виїздка, долаття перешкод – конкур та триборство [4].

Виїздка вважається вищою школою верхової їзди. Це мистецтво тренування коней для виконання різних рухів на високому рівні точності та грації. Вона являє собою арену або відкриту рівну площадку розміром 60 х 20 м, на якій букви латинського алфавіту розташовані в 5 місцях – в середині і на довгій стороні кожної короткої сторони, вказуючи вершнику, де будуть виконуватися певні елементи заїзду [22].

Під час змагань вершник також піддається оцінці: точності рухів коня у всіх видах ходьби (крок, рись, галоп), чіткості виконання певних номерів і вправ, а також гармонії рухів коня і позиції вершника при управлінні конем (рис. 3.1).

Рис. 3.1 Вийздка

Долання перешкод, або конкур, — це один із найвідоміших і найдинамічніших видів кінного спорту, який поєднує швидкість, техніку та абсолютну довіру між вершником і конем. Суть змагань полягає в тому, що пара повинна подолати спеціальну смугу з різними перешкодами, такими як бар'єри, стінки, водні перешкоди та складні комбінації, не зачепивши їх і вклавшись у відведений час.

Також у зоні змагань споруджуються перешкоди з дерева, хмизу і т. п., на виступи навішуються стовпи, огорожі і т.д. Вершник має не лише ідеально керувати конем, а й розраховувати темп, траєкторію та стратегію проходження маршруту, оскільки кожна помилка може призвести до втрати балів або навіть до вибуття зі змагань [15, 22].

Конкур вимагає від коня неабиякої сили, спритності та хоробрості, а від вершника — чітких рішень, швидкої реакції та гарного почуття рівноваги. Це видовищний та напружений спорт, який часто проводиться на міжнародному рівні, зокрема в рамках Олімпійських ігор (рис. 3.2).

Рис. 3.2 Конкур

Триборство - це комплексне змагання, яке включає декілька напрямків одночасно. Вважається одним із найскладніших і найвимогливіших видів кінного спорту, сюди може входити такі напрямки дисципліни - виїздка, польові випробування або крос та додання перешкод. Змагання проходять у кілька днів, зазвичай впродовж трьох днів і вершник разом із конем повинен продемонструвати універсальність, витривалість та майстерність у всіх етапах. Виїздка перевіряє точність виконання фігур і гармонію взаємодії вершника з конем, конкур тестує спритність, силу та техніку додання перешкод, а крос, який є найекстремальнішою частиною триборства, вимагає швидкості, витривалості та сміливості, оскільки передбачає проходження маршруту на відкритій місцевості з природними та штучними перешкодами. Триборство вважається справжнім випробуванням для спортивних пар і

потребує ідеального балансу між довірою, контролем і технікою. У кінно-спортивній школі ці змагання проводять впродовж трьох днів і першими зазвичай ставлять змагання по виїзду та конкур.

Проводження змагань та тренувань є чудовим методом для оцінки роботи коня, його витривалість, силу. В процесі змагань кінь демонструє свою фізичну підготовку, рівень тренуваності та здатність виконувати поставлені завдання в умовах стресу та навантажень. Тренування допомагають розвивати його м'язову силу, витривалість, швидкість реакції та покращувати взаємодію з вершником.

Регулярні випробування дозволяють виявити сильні та слабкі сторони коня, коригувати підготовку та вдосконалювати техніку. Це не лише спосіб оцінки фізичних можливостей, а й можливість аналізувати психологічну стійкість та здатність коня працювати у різних умовах, що є важливим аспектом у кінному спорті [12, 22].

3.2 Годівля спортивних коней

У кінноспортивній школі олімпійського резерву м. Дніпро немає власних земельних угідь, на яких можливо вирощувати кормові культури. Всі корми, якими годують спортивних коней, закупають в інших господарствах оптом на весь рік. Фермери, з якими підписаний контракт про закупівлю кормів, завозять на склад сіно в тюках та зернові корми. Сіно зберігають у спеціальних приміщеннях - сінниках (рис. 3.3) Зберігають у сухому місці, захищеному від дощу і снігу, а також від сонця. У сінниках є необхідне вентиляційне обладнання для постійної циркуляції повітря, щоб уникнути накопичення конденсату і підвищення вологості сіна, що може призвести до його псування. Найчастіше заготовлюють такі види сіна: сіяне ячмінне, вівсяне, суданки та сіно природних лук і пасовищ.

Рис. 3.3 Зберігання сіна у сіннику

Із концентрованих кормів найчастіше заготовляють пшеницю, овес, кукурудзу, ячмінь. Воно має багато поживних речовин: сирий протеїн, вуглеводи, особливо крохмаль, також мінеральні елементи і вітаміни. Перед подачею концентрованих кормів зерно злакових культур, працівники запарюють у вигляді каші.

Годівля коней соковитими кормами відбувається перед тренуванням, працівники нарізають коренеплоди (буряки і моркву) та фрукти (переважно яблука) у зручні кусочки.

Для спортивних коней складають збалансовані раціони, згідно яких годують тварин. Цим займається зоотехнік. Раціони складають враховуючи навантаження і роботу коня, тому існують раціони перед змаганням та тренуванням, перед сном і т.д.

Літній і зимовий раціони для годівлі спортивних коней наведені у табл. 3.1 і 3.2.

Таблиця 3.1

Літній раціон для спортивних коней

Показник	Норма	Корми						
		сіно сте- пове різ- нотр авне	овес, зер- но	куку- рудза, зерно	висів -ки вівсян і	силос куку- руд-з яний молоч. стиг- лість	мор- ква	буряк кормо- вий
Добова даванка кормів, кг	-	3,6	2,26	1,4	1,5	3	15,1	12,14
Кормові одиниці	11,3	1,69	2,26	1,66	1,11	0,57	2,26	1,69
Суша речовина, г	11	3,1	1,95	1,17	1,28	0,69	2,63	1,89
Обмінна енергія, МДж	118, 4	1,92	20,8	15,4	13,9	6,6	25,67	23,1
Сирий протеїн, г	1240	342	257,6	126	156	60	241,6	182,1
Перетравний протеїн, г	805	209	196,6	96,6	108	33	166,1	121,4
Сира клітковина, г	2000	1080	174	37,8	189	174	166,1	109,3
Сіль, г	52	-	-	-	-	-	-	-
Кальцій, г	56	26,3	3,84	1,54	2,1	3,6	13,6	4,86
Фосфор, г	45	6,12	7,68	3,64	6	1,2	9,06	6,07
Магній, г	14	2,16	2,7	2,1	2,55	1,2	4,53	2,428
Залізо, мг	1130	1414	266,7	49	630	162	151	97,12
Мідь, мг	96	22	26,4	4,62	13,2	2,7	16,6	8,5
Цинк, мг	330	149	65,3	31,22	84,6	15,3	33,2	40,1
Кобальт, мг	5,6	0,43	0,43	0,67	0,23	0,57	1,21	0,24
Марганець, мг	450	108	125,2	21,14	254,2	11,1	31,7	140,8
Йод, мг	5,6	0,9	0,226	0,182	0,15	0,15	0,45	0,12
Каротин, мг	115	54	2,26	4,2	3	60	1283	-

Таблиця 3.2

Зимовий раціон для спортивних коней

Показник	Норма	Корми				
		сіно лугове	овес (злаки зернові)	кукурудза зерно	висівки пшеничні	морква
Добова даванка кормів, кг	-	14,3	2,26	1,4	1,5	2,26
Кормові одиниці	11,3	6	2,26	1,67	1,125	0,339
Суха речовина, г	11	12,25	1,95	1,17	1,275	0,39
Обмінна енергія, МДж	118,4	97,24	20,8	15,4	13,35	3,84
Сирий протеїн, г	1240	1387,1	257,6	126	226,5	36,16
Перетравн. протеїн, г	805	786,5	196,6	96,6	138	24,86
Сира клітковина, г	2000	3760,9	174	37,8	132	24,86
Сіль, г	52	-	-	-	-	-
Кальцій, г	56	102,96	3,84	1,54	3	2
Фосфор, г	45	31,46	7,68	3,64	14,4	1,35
Магній, г	14	24,31	2,7	2,1	6,45	0,67
Залізо, мг	1130	2688,4	266,7	4,9	255	22,6
Мідь, мг	96	22,88	26,4	4,62	16,95	2,48
Цинк, мг	330	303,16	65,3	31,22	121,5	4,97
Кобальт, мг	5,6	1,43	0,43	0,672	0,15	0,18
Марганець, мг	450	1344,2	125,2	21,14	175,5	4,7
Йод, мг	5,6	5,72	0,9	0,182	2,6	0,06
Каротин, мг	115	214,5	54	4,2	3	192,1

У кінноспортивній школі годують коней 6 разів на добу, 3 рази згодовують сіно та 3 рази концентровані корми. Зранку починають годувати з концентрованих кормів, потім через 2 – 3 години дають сіно (рис. 3.4.)

Рис. 3.4 Годівля коней високоякісним сіном з різнотрав'я

Годувати коней слід за 1,5 – 2 години до тренування та не раніше ніж через годину після завершення фізичних вправ. Соковиті корми дають як підкормку, зазвичай це роблять під час тренувань у невеликому об'ємі. До соковитих включають фрукти та овочі такі як буряк, морква, яблука та також можуть давати силос.

Відсоткове введення кормів залежить від навантаження, але зазвичай це: 50 – 60 % високоякісного сіна з різнотрав'я від загального раціону за вагою, 25 – 30 % зерно злакових культур та 10 – 15 % соковитих кормів. Соковиті корми, зазвичай, дають як підкормку, тому % введення може дуже відрізнятись і мати маленький показник (рис. 3.5)

Рис. 3.5 Годівля коня морквою

Також до раціону додають вітамінно – мінеральні добавки, а саме сіль, крейду, селен та вітаміни різних груп в залежності від потреб організму тварини.

Вода для коней завжди знаходить у вільному доступі, тому тварина може не обмежена у напуванні. В залежності від навантаження, тваринам можуть збільшувати склад раціону.

3.3 Розведення коней

У кінноспортивній школі олімпійського резерву утримують коней спортивного напрямку. На даний момент у школі знаходяться три породи коней: українська верхова, чистокровна верхова, тракененська та помісі цих порід. Самого розведення та відтворення коней у школі не має. Там утримують ту кількість коней, яка зарахована у документації для тренування та змагань. Зараз у школі знаходиться понад 56 голів коней. На початку війни 2022 року тимчасово утримували коней переселенців з інших постраждалих міст.

Під час змагань та тренувань звертають увагу на вік коня. Хоча всі породи є спортивного напрямку, кожна порода має свої вікові особливості, які враховують під час тренувань у певних видах спорту. У кінноспортивній школі коні починають свою спортивну кар'єру у віці 3 років. Їх починають поступово підгодовувати, тренувати до змагань. У віці з 3 до 5 років коні досягають достатнього фізичного розвитку і готові до більш інтенсивних тренувань та участі у змаганнях.

В середньому вік коней, які виступають у виїздки, 11 років. Хоча тракененська порода може з 10 років. Коні, які виступають в конкурі, мають середній вік 10 років. Середній вік спортивних коней, що виступають у триборстві, зазвичай коливається з 8 до 16 років [15, 23, 22]

Чистокровні верхові коні відомі своєю швидкістю, енергійністю та витривалістю, можуть бути використані в різних кінних видах спорту (рис. 3.6). Ця порода була виведена в Англії, тому раніше називалася англійськими скаковими. Через декілька років, цю породу почали розводити і в інших країнах світу, тому було прийнято назвати її чистокровна верхова.

Сама порода має довге лінійне коріння, хоча з точки зору генетики не є 100 % чистокровоною, так як була схрещена з іншими породами, які були на той час в Англії. Однак після першого вливання східної крові подальше

розведення тварин здійснювалося тільки шляхом схрещування між собою, тому, як і арабські коні, ця порода тепер вважається чистокровною.

Рис. 3.6 Кінь чистокровної верхової породи

Екстер'єр коня цієї породи характеризується квадратним форматом. Висота в холці зазвичай від 150 до 170 см. Вага від 400 до 600 кг. Чистокровні коні мають легку, але м'язисту статуру з довгими ногами, глибокою грудною кліткою та короткою спиною. Голова зазвичай невелика з прямим профілем, великі очі та вуха середнього розміру. Колір шерсті може бути різного забарвлення: гніда, ворона, сіра або руда. Основне призначення цієї породи — участь у кінних перегонах, де вони демонструють свою швидкість та витривалість [7].

Українська верхова порода коней є універсальною і надійною, що поєднує в собі витривалість, добрий характер та здатність до навчання. Це відносно молода порода, яка була виведена в Україні для різних видів кінного спорту та аматорського верхового використання (рис. 3.7).

Рис. 3.7 Українська верхова порода коней

Екстер'єр коней відзначається гармонійною будовою тіла, голова пропорційна з прямим профілем, довга, високо поставлена шия, глибокі й широкі груди, пряма спина, довгий, добре обмускулений круп, міцні кінцівки. Висота в холці становить приблизно 160-170 см. Жива маса від 500 до 600 кг. Ця порода відома своїм доброзичливим характером та спокійною вдачею. Завдяки своєму гарному характеру та здатності до навчання, українські верхові коні демонструють відмінні результати у виїзді. Вони мають добру стрибучість і впевненість, що дозволяє їм успішно виступати у конкурі. Українські верхові коні володіють витривалістю та універсальністю, необхідними для триборства [7].

Тракененська порода - це верхово-упряжна спортивна порода коней, що виведена в Німеччині (рис. 3.8). Вона відрізняється своєю елегантністю, витривалістю та універсальністю. Вона була виведена шляхом схрещування місцевих коней з арабськими, англійськими чистокровними та турецькими

кіньми. Основною метою селекції було створення універсальної породи, придатної як для військової служби, так і для сільськогосподарських робіт.

Рис. 3.8 Кінь тракененської породи

Так як тракени виводилися як військові коні, їм притаманний рішучий, стійкий і досить запальний характер. Проте незважаючи на це, вони є досить покірними, терпеливими і легко можуть адаптуватися до зміни погодних умов.

Тракени мають гармонійну, добре пропорційну статуру з глибокою грудною кліткою, довгими ногами та міцними копитами. Висота в холці становить приблизно 160-170 см. Вага тракенів варіюється від 500 до 600 кг. Пропорційна голова з прямим або трохи опуклим профілем, великі очі та

вуха середнього розміру. Шерсть може бути різноманітного забарвлення: гніда, ворона, руда, сіра.

Тракененські коні є одними з найкращих у світі для виїздки завдяки своїй елегантності, гнучкості та здатності до навчання. Їх стрибучість, сміливість і точність роблять їх чудовими учасниками змагань з конкуру. А у триборстві демонструють відмінні результати, завдяки своїй витривалості та універсальності [7].

3.4 Гігієна і добробут коней

Гігієна коней є важливою складовою догляду за ними, оскільки вона впливає на загальний стан здоров'я та працездатність тварини. Догляд за конем включає регулярне очищення, догляд за шкірою та копитами, підтримання чистоти місця утримання та контроль за станом здоров'я [23].

У кінноспортивній школі кожен день коням чистять шерсть та вичісують гриву і хвіст. Чистку шерсті проводять для того, щоб видалити пил, бруд і лупу з шерсті коня. Це також покращує кровообіг та допомагає виявити рани або подразнення на шкірі. Робити слід це обережно, плавними рухами, виконуючи кругові рухи, щоб не зашкодити і не подразнити.

Для чистки коней використовують різні види щіток, залежно від виду бруду. Використовують щетинисту щітку, м'яку та гумову масажні щітки. Інколи можуть використовувати вологу губку для прибирання бруду. Обов'язково чистять шерсть коня перед осідланням та після. Перед розміщенням сідла чистять спину.

Регулярне вичісування допомагає зберегти гриву та хвіст чистими та без вузлів. Це також знижує ризик паразитів. Ці процедури не тільки поліпшують зовнішній вигляд коня, але й діють як масаж та допомога в кровопостачанні шкіри та м'язів [22]

Також важливим етапом є купання коней (рис. 3.9). Коней зазвичай купають в теплу пору року або після інтенсивних тренувань і змагань.

Можуть використовувати спеціальні шампуні для гладкості шерсті, проте ретельно змивають ці миючі засоби.

Рис. 3.9 Купання коня

Важливо під час купання слідкувати за тим, щоб вода занадто сильно не заходила до вух. Після купання слідкувати за тим, щоб тварину ні де не продуло. Після купання з твариною гуляють на вулиці під сонцем поки кінь не висохне [22]

Копита це також залог гарних тренувань та змагань. Тому у кінноспортивній школі за ними також дуже ретельно і відповідально доглядають. Копита чистять щодня за допомогою спеціального інструменту для видалення бруду та камінців, які можуть спричинити травми. Чистка копит проводиться не рідше двох разів на день. Перша проводиться при ранковому огляді коня незалежно від того, буде він працювати чи ні, а друга – після приведення його до стайні. Регулярно потрібно оглядати копита на предмет тріщин, гниття або інших проблем.

Також ще одним важливим доглядом за копитами є підковування. Встановлення підкови має не тільки захисну функцію, але часто також лікувальну. Копита можуть зазнати розриву та деформацій, тому ці уражені частини потрібно часто різати. Копита потрібно регулярно кувати або підрізати, зазвичай кожні 6-8 тижнів, щоб підтримувати їх у хорошому стані [23, 22].

Коні – тварини, які потребують багато світла й чистого повітря. Тому конюшня повинна бути високою, добре освітленою та гарно провітрюваною. Проводяться регулярні прибирання конюшні – це видалення гною та забрудненого підстилкового матеріалу. Використовують підстилку із соломи, чисту, суху.

У приміщенні для коней повинні бути такі параметри мікроклімату:

- концентрація вуглекислого газу не має перевищувати 3000 проміле, сірководню – 5 проміле, а аміаку – 20 проміле;
- відносна вологість повітря не повинна перевищувати 80%, а рух повітря – 0,3 м/с;
- стабільна температура повітря має бути вище 5 °С [12]. У кінноспортивній школі дотримуються цих параметрів мікроклімату.

Правильне харчування і прибирання годівниць також є важливим для гігієни і добробуту коней. Слідкувати за тим, щоб у конюшні не залишалися корми, які швидко гниють і можуть викликати утворення паразитів та інших комах [11]. У конюшні вода для тварин завжди у вільному доступі, якісні корми, які відповідають віку, живій масі та рівню фізичної активності тварини.

У кінноспортивній школі регулярно проводяться огляди коней ветеринарним лікарем для виявлення та попередження можливих захворювань. Доглядають за ротовою порожниною, оглядають стан зубів. Оглядають копита та доглядають їх, регулярне кування та перевірка на предмет травм. Слідкують за станом очей, якщо бувають виділення з очей, можуть застосовувати спеціальні мазі. Регулярно проводять вакцинацію та

дегельмінтизацію згідно з рекомендаціями ветеринара. Оглядають регулярно на наявність зовнішніх паразитів, таких як блохи та кліщі, та застосовують відповідні засоби для їхнього контролю.

Регулярний догляд за шерстю, копитами, чистотою місця утримання та контроль здоров'я є важливими аспектами, які повинні бути частиною щоденного графіку догляду за конем [11, 23, 22].

Так як це коні спортивного напрямку, дуже важливо правильно вміти осідлати спорудженням коня, слідкувати за станом цих споряджень та використовувати тільки з якісних матеріалів. У кінноспортивній школі тренери проводять майстер класи з осідлання коня, показують детально з поясненням як правильно це робити (рис. 3.10).

Рис. 3.10 Осідлання спорудженням коня

Правило осідлання таке: першими встановлюються попруги – встановлюється підстилка під сідло (вальтрап) для захисту спини коня. Перед цим обов'язково потрібно почистити спину коня щіткою. Далі обережно

розміщується сідло. Затягуються попруги під животом коня, щоб сідло трималося міцно. Завершальним етапом є перевірка всіх ременів, пряжки на міцність та правильність розташування.

Також важливим етапом для здоров'ї коня є правильний вигул тварини. Коні - це ті тварини, яким потрібен рух в житті. Тому кожен день, не залежно чи є тренування сьогодні чи ні, коней вигулюють, 2 чи 3 рази на день. Частота вигулу залежить також від вершника. Під час вигулу, кінь може пастися, контактувати з іншими кіньми (рис. 3.11).

Рис. 3.11 Вигул коня по території кінноспортивної школи

У кінноспортивній школі механізації виробничих процесів дуже мало, в загальному всю роботу виконують робітники власноруч. Єдиними із технологічних процесів, що використовують це: автонапування коней (рис. 3.12) та система вентиляції в приміщеннях.

Рис. 3.12 Автоматична напувалка у деннику

Ветеринарні лікарі використовують для моніторингу фізичного стану і здоров'я тварин необхідні прилади (вимірюють пульс, температуру і т.д.). Використовують автомобілі для перевезення коней на змагання (рис. 3.13).

Рис. 3.13 Автотранспорт для перевезення коня

4. ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Охорона навколишнього середовища є важливим аспектом забезпечення добробуту спортивних коней, особливо в умовах спеціалізованих навчальних закладів, таких як комунальний позашкільний навчальний заклад «Спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа олімпійського резерву з кінного спорту» Дніпровської міської ради. Якість навколишнього середовища безпосередньо впливає на фізичне здоров'я, психологічний стан і спортивні досягнення коней.

У кінноспортивній школі для забезпечення охорони навколишнього середовища впроваджено низку заходів, спрямованих на мінімізацію негативного впливу діяльності на екосистему. Робітники школи дотримуються санітарних норм утримання коней, що включає регулярне очищення стайні, своєчасне вивезення гною та його екологічно безпечну утилізацію. Для цього можуть застосовуватися механізовані засоби, такі як трактори з навісними розкидачами для рівномірного розподілу органічних добрив на полях, що дозволяє зменшити негативний вплив відходів на довкілля.

Важливим аспектом є контроль за якістю води, що використовується для напування коней та миття приміщень, щоб запобігти її забрудненню і раціонально використовувати водні ресурси.

Також дотримуються норм відстані розташування школи від населеного пункту, що регламентується санітарними вимогами, аби зменшити вплив запахів і можливих забруднень на житлові зони.

Пасовища і тренувальні поля розміщуються так, щоб запобігати ерозії ґрунту і забрудненню територій, а також забезпечити достатню площу для вільного руху коней без шкоди для природи.

Використання природних або біологічних методів боротьби з комахами замість хімічних засобів сприяє збереженню біорізноманіття. Для зменшення впливу діяльності на атмосферу можуть використовуватися енергоефективні

системи освітлення та альтернативні джерела енергії. Дотримання цих заходів дозволяє зберігати чистоту довкілля, створювати комфортні умови для коней та підтримувати гармонійне співіснування кінноспортивної школи з природою і місцевою громадою.

Отже, чистота повітря, належний стан ґрунту, якість питної води та відсутність забруднень є критично важливими факторами для підтримання високого рівня добробуту коней. В умовах сучасних екологічних викликів необхідно впроваджувати ефективні методи збереження довкілля, зокрема контроль за утилізацією відходів, правильне облаштування пасовищ і манежів, раціональне використання природних ресурсів.

Особливу увагу слід приділяти екологічно чистим кормам і запобіганню потраплянню шкідливих речовин у харчовий раціон коней. Оптимальне планування стайні та тренувальних зон сприяє зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище, забезпечуючи комфортні умови для тварин.

Дотримання екологічних стандартів і впровадження заходів з охорони природи є не лише питанням етики, а й важливим аспектом для збереження здоров'я та працездатності спортивних коней, що безпосередньо впливає на їхні результати в змаганнях і загальний рівень розвитку кінного спорту.

5. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

У кінноспортивній школі олімпійського резерву всі роботи по охороні праці відповідають правовим документам згідно закону України про нормативно-правові акти з охорони праці.

Відповідальність за стан охорони праці у школі несе директор закладу. Відповідальність на місцях несуть керівники відповідних підрозділів. При прийомі на роботу та під час навчання верхової їзди проводяться інструктажі.

Вступний інструктаж проводить інженер з охорони праці. Метою цього інструктажу є ознайомлення працівників з загальними правилами охорони праці та поведінкою на території школи, з питань профілактики виробничого травматизму, а також специфічними особливостями роботи.

Так як кінноспортивна школа відноситься до роботи з сільськогосподарськими тваринами, які можуть нанести шкоду і вважаються одним з небезпечних робіт в галузі, то щоб уникнути частих травматичних поранень, необхідно забезпечити галузь всіма засобами індивідуального захисту, проведення інструктажів, дотримання усіх правил безпеки.

На території кінноспортивної школи є медичний відділ, так як там навчаються діти різного віку. Також є вогнегасник у разі виникнення пожежі. Робітники своєчасно проходять медичний огляд. В приміщеннях дотримується порядок, чистота та є достатнє освітлення.

У кожного вершника є засоби індивідуального захисту: шоломи на голову, захисний одяг (наколінники), рукавиці та чоботи. Також працівників навчають як надавати першу домедичну допомогу. Ведуться журнали з інструктажів, оглядів обладнання, випадків травматизму та заходів, вжитих для їхнього попередження. В нічний час територія освітлюється і проводиться нічний огляд.

ВИСНОВКИ

1. Комунальний позашкільний заклад «Спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа олімпійського резерву з кінного спорту» Дніпровської міської ради є закладом позашкільного навчання дітей верхової їзди спортивного напрямку, проведення Олімпійських ігор з кінного спорту, екскурсій та відпочинку, контактування з кіньми.

2. У кінноспортивній школі поширенні такі види кінних ігор: виїздка, долаття перешкод – конкур та триборство, які входять до змагань з Олімпійських ігор. Протягом 53 років діяльності школа випустила 30 майстрів спорту, зокрема міжнародного класу, 265 кандидатів у майстри спорту та 309 спортсменів першого розряду.

3. У кінноспортивній школі олімпійського резерву утримують 56 голів коней спортивного напрямку, з якими вершники тренуються і приймають участь у змаганнях. На цей час утримують три породи коней: українська верхова, чистокровна верхова, тракененська та помісі верхових порід. Розведення і відтворення коней не проводиться.

4. У власності кінноспортивної школи немає земельних угідь, всі необхідні корми (грубі, соковиті, концентровані) для годівлі тварин підприємство закупає в інших господарствах на договірній основі. Спортивних коней годують згідно деталізованих норм годівлі повноцінними раціонами з використанням якісних кормів, збагачених вітамінами та мінеральними елементами з урахуванням фізичних навантажень тварин.

5. Утримання спортивних коней у кінноспортивній школі здійснюється з дотриманням ветеринарно-гігієнічних норм, супроводжується регулярним ретельним доглядом за шерстю, копитами та загальним станом здоров'я, що включає чищення, купання, підковування тварин та ветеринарний контроль. Постійний газообмін у стайнях підтримується за допомогою належної вентиляції, а чистота - щоденним внесенням свіжої підстилки та своєчасним прибиранням.

6. Щоденно проводяться регулярний вигул і фізичні навантаження для підтримки гарної форми коней. Більшість доглядових процесів виконують вручну, використовуються деякі механізовані засоби, такі як автонапування, система вентиляції, ветеринарне обладнання і автотранспорт для перевезення спортивних коней на змагання. Усі ці заходи сприяють збереженню здоров'я, працездатності та загального добробуту спортивних коней.

ПРОПОЗИЦІЇ

1. В годівлі спортивних коней використовувати запропоновані нами раціони на зимовий і літній періоди утримання, які підкоректовані згідно деталізованих норм, складені під керівництвом зоотехніка кінноспортивної школи Бізюкової Е. В.

2. В умовах війни враховувати психологічний стан коней, полегшувати його різними методиками і враховувати можливі зміни у поведінці під час тренувань та змагань. Коні дуже чуйні тварини, вони відчують емоційний стан людей, тому необхідно спокійно та врівноважено встановлювати емоційний зв'язок з ними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бураго Г. С. Сучасний стан і перспективи розвитку іпотерапії в Україні. Тези II Національного конгресу «Актуальні питання перинатальної неврології» (17–18 жовтня 2019 р., м. Київ, Україна) № 8 (110), 2019. С. 65-66. <https://inj.zaslavsky.com.ua/index.php/journal/article/download/754/781>
2. Глоба, Т. А., & Туз, В. О. (2016, November). Розвиток кінного виду спорту, як олімпійського та його вплив на оздоровчі процеси людини. Сучасні технології в сфері фізичного виховання, спорту та валеології: Збірн. наук. праць X міжн. інтернет наук.–метод. конф. Вип. 10:–X.: Національна академія Національної гвардії України, 2016. 340 с. <https://nangu.edu.ua/uploads/files/documenty/Naukova%20diyalnist/naukovu%20forumy/2016/7%20%20%20%20%2025.11.2016%20Zbirnyk%20tez%20NMK%20.pdf#page=73>
3. Горчинський В.А. Сучасний стан перспективи розвитку конярства в Україні. Новітні технології виробництва та переробки продукції тваринництва: Мат. наук.-практ. конференції студентів 18 квітня 2019 р. м. Біла Церква. БНАУ. С. 68-70. http://science.btsau.edu.ua/sites/default/files/tezy/zbirnik_tez_btf_stud_2019.pdf#page=68
4. Департамент гуманітарної політики, комунальні заклади, управління спорту. Комунальний позашкільний навчальний заклад «Спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа олімпійського резерву з кінного спорту» Дніпровської міської ради. <https://salو.li/9814987>
5. Жукорський О. М., Ібатуллін І. І., Волков Д. А., Іонов І. А., Ткачова І. В. Фізіологія живлення і годівля коней. Наук.-практ. посібник. – Київ. Аграрна наука, 2013. 352 с. <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9abb9d12-028b-4b62-a8fd-c4cb56350e01/content>

6. Ібатуллін І.І., Жукорський О.М. Довідник з повноцінної годівлі сільськогосподарських тварин. Київ, 2016. 300 с.

<https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/283ec959-7166-4f94-8549-4535fd01c64c/content>

7. Ільницька Т.Є., Бондаренко О.В., Гетья А.А. Методика оцінки та добору племінного матеріалу з використанням генетичних та біологічних особливостей коней різних напрямів використання за сучасними методами, 2017. Чубинське. 36 с.

8. Ільницька Т. Є. Оцінка спортивної роботоздатності коней різних порід, які брали участь у змаганнях з подолання перешкод. Розведення і генетика тварин, 2018. Вип. 56. С. 25-31.

<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/18665/1/%D0%9A%D0%A0%D0%A1%D0%BB%D1%83%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf>

9. Качаровський, Р. Є., Єрко, І. В., Мельник, Н. В., Мельник, А. В. Іпотерапія як складова лікувально-оздоровчого туризму. Сучасна наука та освіта Волині. Управління освіти і науки Волинської обласної державної адміністрації. зб. Мат. наук.-практ. онлайн-конф. 20 листопада 2020 р. С. 165-166. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/18566/3/ipoterapiia.pdf>

10. Ковальчук Н.А., Соколова Г.О., Попадюк С.С. Господарсько-біологічні особливості спортивних коней. Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. 2015. Вип. 16. № 1. С. 232–236.

11. Крачковська П. С., Симоненко Н. О. Кінний спорт в Україні. Тези доповідей ХІІ Міжнар. наук. студ. конф. за підсумками науково-дослідних робіт 17-18 квітня 2018 р. Полтава. С. 130-132. <https://salolj/57C80D7>

12. Макаренко, О. В., Ковальова, Т. М. Кінний спорт. Популяризація і розвиток дистанційних кінних пробігів в Україні. Х Міжнародна науково - практична конференція «TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF MODERN SCIENTIFIC THOUGHT», 2020. С. 3-5.

http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/21020/1/Abstracts_6%20Kovaleva%20T.%2C%20Makarenko%20O.%2C%20Vancouver%2C%202020.pdf

13. Музика Л. І., Боднар П. В. Розведення сільськогосподарських тварин: навч. посіб. Біла церква, 2023. 256 с. <https://salolj/7DC3b40>

14. Недосеков В.В., Криця Я.П. Аналіз стану благополуччя коней. Наукові доповіді НУБіП України, 2021. №2 (90). С. 1-14.

<http://www.journals.nubip.edu.ua/index.php/Dopovidi/article/viewFile/14745/13275>

15. Обиночна З. В. Іпотерапія в регіонах України. Сучасний стан та перспективи розвитку, 2017. С. 21-26.

<https://repository.knuba.edu.ua/bitstreams/08acc1f7-e481-445e-b050-484f24e37b50/download>

16. Пудгороцькі М. М., Харченко С.Г., Соболь О.М. Вікові особливості спортивної робото здатності коней конкурного напрямку в аматорському спорті. Таврійський науковий вісник, 2018. № 107. С. 223-229.

http://www.tnv-agro.ksauniv.ks.ua/archives/107_2019/34.pdf

17. Руденко Ю. Ю., Косова К. Л. Соціально-психологічна реабілітація військовослужбовців в Україні під час повномасштабної українсько-російської війни. Цілісний підхід у психології та соціальній роботі: теорія та практика. Мат. VI Всеукраїнської науково-практ. конф. з міжнародною участю «Цілісний підхід у психології та соціальній роботі: теорія та практика» 23 лютого 2024 року. Кропивницький: ЦДУ, 2024. 274 с.

https://www.cusu.edu.ua/images/stories/news_2024/pedfak/01/24-01-09-00/Tezu_konf.pdf#page=253

18. Соболь О. Огляд основних підходів до оцінки якості життя коней геріатричної групи. Таврійський науковий вісник, 2020. № 115. С. 116-224.

<http://dspace.ksaeu.kherson.ua/bitstream/handle/123456789/4797/%D0%A1%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%BB%D1%8C%20%D0%A2%D0%9D%D0%92%20115.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

19. Супрун І.О. Стан і перспективи застосування генетичних ресурсів конярства в Україні. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва. БТФ №2, 2020. С. 66-75.

<https://doi.org/10.33245/2310-9289-2020-158-2-66-75>

20. Ткачова І. В. Селекційно-технологічне забезпечення спортивного конярства в умовах реформування економіки України. Розведення і генетика тварин, 2010. № 44. С. 193-196.

https://digest.iabg.org.ua/selection/item/download/424_bba5da744fd348e3a9aebec325729ba9?utm_source=chatgpt.com

21. Ясько В. М., Найдіч О. В., Кірович Н. О., Монахова В. В. Етологія коней. Сучасні підходи гарантування безпечності на якості продуктів тваринництва. Матер. Міжнародної науково-практ. конф. НПП та молодих науковців 06-07 грудня 2022 р. Одеський державний аграрний університет. 2022. С. 109-113.

<https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2023/10/TEZY-2022-6-7.12-Mizhn-konf-NNIBtaA.pdf#page=109>

22. Bartolome, E. and Cockram, M. S. (2016). Potential impact of stress on performance of sport horses. Journal of Equine Veterinary Science , 40 , 84-93.

<https://doi.org/10.1016/j.jevs.2016.01.016>

23. Krupa, W., Topczewska, J., Garbiec, A., & Karpinski, M. (2022). Is the welfare of sport horses assured by modern management practices?. Animal Science and Genetics, 18(1). <https://agro.icm.edu.pl/agro/element/bwmeta1.element.agro-288b0b64-bb47-4837-add7-fce405e4b318/c/57-77.pdf>

<https://agro.icm.edu.pl/agro/element/bwmeta1.element.agro-288b0b64-bb47-4837-add7-fce405e4b318/c/57-77.pdf>

24. Lesimple, C., Reverchon-Billot, L., Galloux, P., Stomp, M., Boichot, L., Coste, C., ... & Hausberger, M. (2020). Free movement: A key for welfare improvement in sport horses?. Applied Animal Behaviour Science, 225, 104972.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/am/pii/S0168159120300502>